



„A Természet” előfizetési ára
egy évre 6 korona:
diszes bekötés tábla hozzá 2 korona.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-ön.

Szerkeszti és kiadja:

DR. LENDL ADOLF.

Budapest,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

A földi élet eredete.

Irta: Dr. Lendl Adolf

(Folytatás).

Ha ezek után a földi életnek eredetéről beszélünk, tulajdonképen nem magának az életnek eredetéről szólnunk — mert ezt, mint bármely más erőt, az egész mindenségben egyetemesnek és különböző nyilvánulásokban mindenütt és bárhol, ahol a körülmények megengedik, lehetségesnek tartjuk, hanem csak arról, hogy a Földön miképen jelentkezett legelsőben.

Amennyire kedvelik a filozófusok a földi életnek eme problémáját, épen annyira kerülnek ennek fejtegetését a biológiai tudományok mivelői. Egyszerűen csak feltételezik, mert itt nyilvánul előttünk a Földön, hogy az itt is vette kezdetét. Felételezik az úgynevezett ősnemzést.

Miután a Föld lehült már annyira, hogy a mai viszonyokhoz hasonló életkörülmények beállhattak a színén: miután levegő s ebben oxigénium, víz, változó meleg, fény és a tengerekben, meg a szárazon különböző, bár csak anorganikus vegyületek megvoltak már: talán véletlen találkozása bizonyos anyagoknak, melyekben főként szén, oxigénium, hidrogénium és nitrogénium, de más elemek is voltak, egyszer vagy többször, egy vagy több helyütt azt eredményezte, miszerint oly vegyületek is állottak elő, melyek ugyan a legprimitívebb szervezkedésben, de mégis önmaguktól elni kezdtek. Ez az első s önmagától való életre

ébredése a különben addig élettelen anyagnak: az ősnemzés.

Ezt a feltevést egyrészt mint logikai szükségességet fogadták el, mert hisz itt van az élet a szemünk előtt, tehát keletkeznie kellett valamikor s a földi életnek külön, isteni akaratból való teremtését tagadták, épen úgy, mint annak öröktől létező lehetőségét, meg egyetemeségét a mindenségben: nem maradt egyéb hatra, mint feltételezni az ősnemzést.

De másrészt átvették a gondolatot úgyszólván a régi természettfilozófusoktól, kik közül egyesek még a 18. században azt hirdették, hogy hisz apró férgek és bogarak, szóval előhaladottabb szervezetek is ily spontán módon keletkezhetnek. A légykukacok meguktotól a hús anyagából lesznek, a bogarak a szemétből, az infuzoriumok a vízből — szerintük.

Természetesen a biológiai tudományoknak fejlődésével leszorultak az ilyen téves nézetek; de fentartották magának az ősnemzésnek lehetőségét a legprimitívebben szervezkedő anyagra nézve, melyet azonban nem ismertek, csak feltételeztek. Még *Haeckel*, *Du Bois-Reymond*, *Nägeli* és más nagy tudósok is feltételül ezt tanították egy időben; azonban csak a leg egyszerűbb szervezeteknek ily módon való keletkezését fejtegették nagy tudományos készültséggel. És kerestek is azt az eleven anyagot, vagy a legegyszerűbb szerveződést. Csak negatív eredményekre juthattak ebben, amiért még ma is ilyen hipotézisen alapul a biológiai tudomány. Azt mondják, ha most már nincs is — de valamikor bizonyára volt ősnemzés a

Földön és ezzel megindult az élet. Ha ezt elfogadjuk és ha már egyszer megvoltak a legprimitívebb, bár önmaguktól eleven szervezetek, akkor a fejlettebbeknek levezetése az ezekből eredő sorozatokban könnyű feladata a mai tudományak.

Minden életnek a sejtekben való szerveződés a formai alapja és anyaga neki a protoplazma. Ez alól kivétel nincs, bár eltérések a sémától általánosak. A plazma oly anyag, mely fehérjenemű vegyületeknek keveréke, szénhidrátokat, bőségesen vizet és sókat, meg egyébeket tartalmaz. különbözősége szerint különböző mennyiségekben. Nem egynemű, hanem minimálisan szervezett. Lélegzik, illetőleg oxigéniumot vesz fel, ami éleszti, mert testéből szénhidrátokat éget el ekközben, amivel szénsavat fejleszt. Idegen anyagokat környezetéből magába vonz, amivel teste anyagát táplálja, mert átdolgozza a magába szítt anyagokat, áthasonítván azokat saját eleven testévé, plazmává s így gyarapodik és nő. Ha megnőtt bizonyos nagyságra, ha elért bizonyos kort vagy körülményeket, ketté válik a teste, vagyis oszlik, amivel szaporodik, mert egy plazmacseppből kettő lesz: egy régi sejtből két fióksejt. És érez is, mert különböző hatásokra különbözően reagál.

Ez alakilag már szervezett anyag; vannak benne különböző apróbb részek, amiket részben még látnak a mikroszkóp képeiben, részben csak feltételeznek. De nem egynemű, mint az élettelen ásvány anyaga.

Epen ezért helyesen tételezik fel a tudósok azt is, hogy ez már egy előhaladott stádium; már fejlettebb, mint az ősnemzéssel elsöbben keletkezett, először megelevenült őanyag. Ez még egyszerűbb is lehetett. De bármily egyszerűen összealakultnak is képzelik azt, egyről megfeledkeztek a kutatók mind, amikor beléje a földi életnek ébredését helyezték: arról,

hogy ezek a tulajdonságok, mik a plazma életét teszik, a lélegzés, a növekedés és táplálkozás, az érzésre mutató különböző reakciók, a szaporodás stb. mindmegannyian épen csak ezt a plazmát jellemzik, amely a mi Földünknek *mostani* körülményei között él. Régen előzőleg pedig más légköre volt a Földnek és plazmaszerű őanyag kétségkívül nem is élhetett volna akkor. Hajdan tele volt szénsavval az atmoszféra; ez pedig öli a plazmát, nem hogy éltetné, miként a szabad oxigénium, melyet a mai levegőből felvehet az élő anyag. Először szénsavbontó anyagnak kellett léteznie, mely az életet a Földön bevezethette. Maga a plazma a maga legegyszerűbb szervezettségében is tehát már egy a mostani viszonyokhoz alkalmazott eredménye a még előbb volt életnek.

Tüzes állapotában a Föld csak szénsavat tartalmazhatott légkörében, nem pedig, mint ma, fölösen szabad oxigéniumot a levegőben és mérhetlen mennyiségű szabad szenet a szilárd kérgében, meg kémiaiilag kötött szenet az összes szervezetek testében. Valamikor ez a mérhetetlen mennyiségű szén, mert égett az egész földgömb, oxigéniumhoz volt kötve mint szén-szav. Ez telítette tehát a tüzes légkört, nem pedig a szabad oxigénium. A lehülés magában véve pedig fel nem bontja a szénsavat s így ez megmaradt a már lehült földi levegőben is. Ezt a levegőt eszerint előbb meg kellett változtatni: belőle a szenet kiválasztani és az oxigéniumot ezzel felszabadítani. A mostanihoz hasonló élet csak azután indulhatott meg; plazma csak azután szerveződhetett.

Campbell angol asztronomus, aki a Mars vizsgálásával sokat foglalkozott, azt állította, hogy e bolygó pólusain látható nagy fehér hómezők, melyek az ottani éghajlatok váltakozása szerint el is tűnnek, mint ahogy nálunk nyáron a hó elolvad és ismét elő-



Az első havazás.

„A Természet” eredeti tárcsája.

Írta: *Gilök István.*

Ány dolog van a világon, mely után milliók vágyakoznak s ugyanannyi fél, retteg tőle? Egyiknek megdobban a szíve a nagy örömtől, lelkesedéstől, ha csak említeni hallja: a másiknak pedig csak nyomorúságot, gyöt-rődést jelent. De sok dolga volna a jó Istennek, ha mindenkinek aprócesprő vágyai szerint akarná intézni a világ sorát! Hát nem jobb így, ahogy van? A nap felkél meg lenyugszik ennek is, annak is; eső-hó jut erre is, arra is; itt csillagok fénye sziporkázik a sötét földre le, ott homályba takar mindent a hollószárnyú éj. Egyiknek jó, másiknak rossz: ennek hasznot, annak kárt okoz: itt örömet fakaszt, ott könnyeket. Bizony, zavartalan boldogság helye e föld nem lehet. Hát nem boldog az, ki nem vár lehetetlent, ki megnyugszik a megmásíthatatlanban? Egyszer gyötörölünk, máskor vigadózunk s ez örökös váltakozás közepette élet támad, élet szüvik, virág nyílik, virág hervad. Nem lehet máskép, mert épen így van jól, mondhatná a bölcs. Gyermekes előzetlenség és semmi más az, mikor a perzsa orgonáság a saját öklajtását a nagyvilágra szeretné erőszakolni.

Mikor a szeplőtlen fehérségű hó reggelre betakar utat, vetést, erdőt, mezőt, hány gyermekszív, mennyi költői lélek ujjong az örömtől, hány vadászember dörzsöli boldogan tenyerét? Nekik a hó örömeiket jelent. De hány szegény ember könyve esordul ki, hisz neki a hó megjelenése az igazi tél nyomorúságait hozta meg! A gazdember epedve várta, hogy a természet gondoskodjék az ő vetéseire takaróról: az állatok, a madarak meg attól mi jót várhatnak? Hisz ekkor kezdődik az ő keserves életük. Mégis ki mondhatná, hogy a hó nem jó? hogy nem föles beosztása a Mindenhatónak, hogy télen hó, nyáron eső esik?

No, a vadászember bizony nem mondja.

Az időjárás sokféleségéből keveset vár oly epedve, mint a havas telet. Térkép neki akkor a határ, melyről sok mindenfélét olvashat könnyű szerrel, mit máskor nem tehet. Akad neki dolga igaz, de ez a dolog olyan kedves. Gondozni azt, ami gondjaira szorul, üldözni azt, mi a vadállomány érdekében üldözendő — mindez bizony szép hivatás és nemes foglalkozás. Pedig mindezt soha jobban nem teheti, mint mikor fehér a világ, a föld is, az ég is.

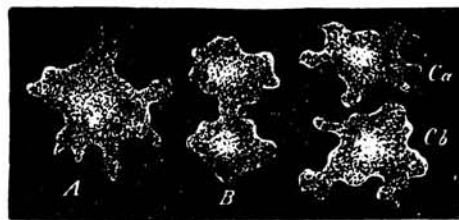
Nem vagyok hivatásos vadász, de azért néha belekontarkodom a vadász dolgaiba is. S így bizony nekem is kedves a hó. De ha vadász nem is volnék, mégis lel-

állnak, ha ott a hideg évszak bekövetkezik: nem vízből való hónak szerfelett nagy mezői, hanem megfagyott s ezért lehulló szénsavból valók. Vagyis a *Mars* légköre tele van szénsavval, noha már lehült. Ott a tél olyan hideg, hogy még ez a szénsav is megfagy és ezt látjuk azután a Földről a *Mars* fehérítő pólusain.

De ha az egyik bolygón feltehetjük a légköri szénsavnak ily rengeteg mennyiségét, bizonyára a másikon, a mi Földünkön is így volt ez eredetileg. Most pedig nincsen, illetőleg csak alig van egy kis szénsav levegőnkben; mert a szén a földben hever, részben pedig él a szervezetek testében; az oxigénium meg fölösen szabad a levegőben. Ezt az állapotot azonban előbb teremteni kellett; erre pedig nem képes a plazma. Ellenkezőleg, a plazma, ha él, szénsavat fejleszt és oxigéniumot fogyaszt.

Nem plazmaszerű volt tehát a kezdő életnek ősanynaga; mert ez kétségkívül elsőbben csak valamilyen szénsavbontó anyag lehetett. S így kezdetben nem is volt tulajdonképpen élet az életnek első bevezetése a Földön, hanem csak szénsavbontó, fölötte terjedelmes és hosszantartó vegyi folyamat, mely a szénsavból kiszabadította az oxigéniumot és a szénét más vegyületekbe vezette át. És tényleg a mostani életnek szervezett anyagai mind ilyen redukált (oxigéniumfosztott) szénvegyületek más elemekkel, fehérjék, szénhidrátok stb., melyekre a levegőnek szabad oxigéniuma újból és folytonosan hat és ez a kémiai hatás adja az eleven szervezeteknek energiáit, erőit.

És ismerünk ám oly vegyi folyamatokat is, melyeknek eredménye mindig csak a bontás s melyekben az egyik anyag csak kontakt hatást gyakorol, maga nem változik, de mintha csak élne, folytonosan kiszabadít rengetegül felszaporodó mennyiségekben más anyagokból bizonyos elemeket. Ezek a fermentek-



A legegyszerűbb szervezet, egy plazmacsepp, egy önálló sejt. (A: oszlik (B) két sejtre (C a, C b.) *Protamoeba primitiva*. Tetemesen nagyítva.

nek. enzimáknak nevezett anyagok, melyek az erjedések kémiájában oly fontos szerepeket vállalnak.

Nem élnek, noha az eleven anyaggal sok hasonló tulajdonságuk és hasonlóan reagáló sajátságuk van, csak hatnak folytonosan más körülöttük lévő anyagokra, amiket kémiailag felbontanak, bár ekközben maguk nem vegyülnek bele, hanem megmaradnak. S ez épen az élő anyagoknak is jellemző sajátsága. Mondják is, hogy ezek az enzímák a kémiai életet képviselik.

Fehérjenemű anyagok ezek, melyek az erjedéseknek élő és szaporodó, már szervezett előidézőivel, a legrövidebb hasadó gombákkal (bakteriumok) és élesztősejtjeivel sok tekintetben megegyeznek. Hasonlóképpen hatnak mint ezek; elvesztik azonban hatóképességüket, mint amazok, ha felmelegítettnek 60–80° C-ra; megszünteti működésüket, mint amazokét az alkohol, a szublimát, vagy más mérgek, melyekkel a bakteriumokat is ölni szoktuk. És nevezetes, hogy *Buchner* kísérleteivel kimutatta, miszerint ha az életnek legalacsonyabb fokán álló kis szervezeteknek, az élesztősejtnek szervezetségét megrontjuk, tehát szaporodó képességüket és életüket elveszszük tőlük annélkül,

kendeznem kellene a hóért egyéniségemből kifolyólag. Úgy tudok örülni a hónak, mint valami gyerek. Miért? Nem tudom. Én, ha a szívemet hallgatom is csak, szeretem, mert szép.

Vagy nem szépség, mérhetetlen gyönyörűség az, mikor esik a hó? Mikor a millió meg millió esillagszem, ez a megannyi kikristályosodott para hull a magas szürke égből libegve, bukfencelve, mint a pillangók, kergette egymást s ölelve, esőkolva? S rövid idő alatt eltűnik a megünt, megutált barna, piszkos szin a földről s fehér lesz minden. Szűztiszta, ragyogó, melytől elkáprázik a rég elszokott szem. A házak festői pompában díszlenek egyszerre; a kőpillérek, dúczok, mintha pajkos szellemek bohókas játékot akarnának űzni velünk, fel vannak öltöztetve, bundás sapka a fejükön; a fak, mintha tavasz lepte volna meg őket, virágdíszben jebennek meg; a bokrok lehajlanak a földre a nagy teher alatt és sötét, de meleg barlangocskákkal kedveskednek a szegény madaraknak.

Volt egy barátom, ki könyveket hullatott örömeiben, mikor nézte, mint esik a hó. Talán beteges ideggyengeség volt ez nála; de hany ember van, ki órákig el tud gyönyörködni benne. Ez kétségbevonhatatlan jele annak, hogy szép.

A prózái ember elszárat a természet szépségei mellett, de akit az ég csak egy parányi költői lelkiülettel áldott meg, az tagadhatatlanul sok szépséget fedez fel és sok szellemi gyönyörűségben részesül. Ki ne látta

volna a havas tájképet napkeltekor? De ki nézte meg jól? Úgy ragyog akkor a hó, mint a hajnalmadár a sziklák oldalán; mintha rózsaszínű lepel esúsznék végig rajta lassan, de mindig tovább. Ki nézte meg alkonyatkor, mikor aczélkék színbe változik át az égen feltűnő indigó színektől? A bérezeknek égbe meredő esúcsait csak a színeket játszó hótakaró teszi oly vonzóvá, kedvessé, éragadóvá. De szép a síkság is, mikor beláthatatlan, sarktáji hőmezővé alakul át, melyen esillog-villog, szíporkázik a déli napsugár, szeliden omlik szét a holdnak sápadt fénye.

Vadászembernek nyitva szokott lenni a szeme, azért szereti annyira a szabad világot, azért nincs otthon maradásra. Az édes otthonnak puha, meleg fészke a szabadban való esatangolás után csak annál edesebb.

Alig vártam, hogy abbahagyjon a hóesés. Szerettem volna már kiünn lenni a befagyott vizek mellett. Harom napon át hullott az áldott fehérség, de nem sűrűen, azért nem is lett magasabb jó félarasznál. Szél is tamadt közbe, mely bolondmódra seperni kezdte a havat unalmában. Sok helyt úgy eltisztogatta, mint valami seprűző eseléd, masutt gúlát hordott össze, mintha rongyos törmeléseknek fáraó-szokat akart volna emelni.



Bakteriumok. 1 Sarcina. 2 Bacillus. 3 Vibrio.

hogy anyagukat megölnék, például ha kipréseljük milliónyi sejtjeikből magát a nedves anyagot, akkor ez csak úgy folytatja hatását, mint előbb, amíg sejtiesen szervezve élt és még szaporodóképes volt: épen úgy hat ez a kipréselt anyag környezetére, mint a még nem is szervezett, még élettelen enzímák anyaga: folytatja a körülötte levő folyadék bontását.

A levegőben eredetileg volt nagymennyiségű szén-savat is felbontotta valami és redukálta azt. Alighanem ebben volt a földi életnek bevezetése. Mert ezzel kezdődött a felszabaduló szénnek szereplése új meg új vegyületeknek előidézésével.

Az életnek sok millióféle vegyületeit ismerjük. Van azokban szén, hidrogénium, oxigénium, nitrogénium, foszfor, kén, vas stb. elem. Aszerint, amint ezek különböző arányokban egyesülnek egymással, előállnak a legkülönbözőbb formulák szerint alkotott anyagok. Bármelyik elem el is maradhat: többnyire csak három-négy van együtt egy vegyületben. Elmaradhat bármelyik, csak a szén, az sohasem hiányzik a vegyületekből; sőt többnyire tetemes mennyiségben van jelen mindezekben. A szén tehát az, mely az összes eleven szervezetek — kezdve a plazmaesepptől az emberig — összes vegyületeiben a legfontosabb és elmaradhatatlan a szerepe ezekben. És mivelhogy oxigéniumfosztott, redukált és inkább csak más elemekhez kötött állapotban van, azért hajlandó bármikor újból a levegőnek szabad oxigéniumát magához vonzani, elégni mintegy s e lassú égése, folytonos oxidálódása:

ez az életnek legfontosabb vegyi proceszszusa, amely adja a hőt és az erőt, ami a szervezetekben van.

Minden lélegzés szén-savat eredményez; vagyis a szervezet testének egy kis szénmennyisége elég a beszítt levegőben. Lélegzik pedig minden szervezet; a legkisebb csakúgy, mint a nagyok; a vízben élők csakúgy, mint a levegőn levők. Mert a vízben is van levegő, ha nem is látjuk. Még a növények is lélegzenek, miközben szintén szén-savat fejlesztenek.

Noha eszerint az egész Föld területén évezredek óta újból szén-savat fejlesztenek a szervezetek, ennek mennyisége a mostani légkörben még sem gyarapodik. Még pedig azért nem, mert a mostani zöld növényeknek van ezenfelül az a tehetségük is, hogy szintén szén-savat bontanak. A növény lélegzik és ezzel szén-éget el teste szénhidrátjaiból s így szén-savat fejleszt, akár csak az állatok. De még sokkal több szén-savat is szív be testébe a légkörből és a nap fényének és melegének hatása alatt ezt redukálja, amivel tehát ismét több oxigéniumot fejleszt és a szént redukált vegyületekben leraktározza testében. A zöld klorofilnak van ilyen szén-savbontó képessége. Ilyen redukált és átalakított szénvegyületekből, leginkább szénhidrátokból építi fel azután a maga testét. A fának a legnagyobb mennyisége ilyen szénhidrát (cellulose). A kőszén, a barnaszén a földben, a turfa és az a sok elkorhadó növényrész, a földszínen, mind csak ilyen módon keletkezett. És épen ezeknek a széndús anyagoknak mérhetetlen mennyisége tanuskodik amellet, hogy a légköri szén-savnak felbontása mily szoros kapcsolatban van épen az étellel. De valamikor ez a szén a Föld tüzeiben égett, ezért oxidált szén, vagyis szén-sav volt mind és gázalakban a légkört töltötte meg, mely tehát magába lefoglalta volt a most szabad oxigéniumot is.

A szél lehűtötte a hőcséstől langyossá vált levegőt. Szokatlan hideg lett estefelől. A hőmérő tíz fokon alul állt. Mégis kimentem a régi folyammedrek tájára, hol régen még az igazi Dráva folydogalt, ma csak jórészt arterület.

Nem volt messze, hamar beértem a faluból.

Este volt már. A nap régen nyugovóra szállt. De azért nem volt sötétség, a hó intenzív fehérsége nem engedte, hogy hollószámnyait szétteregthesse a földön a barátságtalan éjszaka.

Mégis vártam a hold feljöttét.

Igy mégsem volt elegendő a világosság. Könnyen bezuhanhattam volna valami hóval telesöpört gödörbe, vagy a széles medernek vastag jégén is átörö melegebb forrashelyekbe. Ez pedig főlésges telvíz idején még a legszenvetélyesebb vadászra nézve is.

Nem volt még holdtölte ideje, de azért elegendő világosságot vártam a felkelő holdtól. Korán kellett kelnie. Úgy hat óra körül. S úgy is lett. Nem tudta meghazudtolni a csillagászok számítását. Megjelent a látás határain. Eleinte persze kissé duzzogva, haragos arccal, de ez az arc hamar barátságossá vált, mintha örömet lelt volna a szép, fehér világban.

A hó, a jég elkezdett esilogni szemem előtt, a tak, a síkság határozottabban köröndözöttak. Előndülhattam ketes, de reményteljes, izzó hó utamba.

A borbai hó begara a volt ezeken. Ott a, csak még

sűrű nadasok, mélyebb vízfenekek, hol nem fagy be a víz, hová beereszkelhetik a vidra, ha nádi otthonából kiesalja az esti szürkület.

Diderogtem. Igaz, hogy hideg volt, de a méhez járától kimelegedtem. Nem ez volt tehát oka a szokatlan vaczogásnak, hanem az egyedüllet, a magány, az élettelenység nyomasztó gondolata. Furesa érzés szállja meg az embert, ha ráncéhezül agyára önterhével a tökéletes magára hagyatottságnak izgató gondolata. Nem félelem az, nem is gyötrő szomorúság, hanem valami természetellenesség, mely ellen erőlködik az öntudat. Ez erőlködésben összeverődnek az embernek még a fogai is. De ez csak addig tart, míg minesen mas tárgya gondolatvilágunknak. Mihelyt határozott tárgyra akad, vége a gyötrődésnek, elfelejtjük s ravetjük magunkat egész egyéniségünkkel a körülboruló ezéhra.

Íó ideig csak bolyongtam a vizek partján, jégén améllkül, hogy tárgya akadt volna képzeldésémnek. Végtelen unalom szállja meg ilyenkor az embert. Szeretnénk abbahagyni mindent, De az akaratumk makaeszkodik, nem enged a lebohadó kedvnek, nyomorult hangulatnak.

Mentem tovább, vad tajakon, melyeket még zordobbá, még titokzatosabbá varazsolt a hó, a ketes világítás. Hőmhorgas, korhadó tüzek, jégre boruló nadsikatorok, hóbohokak, esilogo jégtükrök szeszélyes téli képpé tűmültek előttem. Merde most az egyedülletben szax kézzel kapcsolkodott képzeldésém világába. Ki nem próbálta

A mostan élő szervezeteknek minden anyaga, melyből pedig soha sem hiányzik a szén, tehát az eredetileg légköri szénsavnak redukeziójából kapta azt.

És most kérдем: a végtelen térben és végtelen időben egyformán keletkező, előbb égő s azután lehülő csillagok milliárdjai között, mely csillagoknak anyaga elemeiben, szervetlen vegyületeiben s az ezekhez kötött erőiben, hőben, fényben, elektromosságban, vonzásban mind egyazonosak: épen csak a mi Földünk lett volna az a kivétel, melyen a különben nem érthető ősnemzéssel egymagában külön élet ébredett volna? És nem lett volna másutt is szénsavvá égett szén, melyet a khémia törvényei szerint más anyag ismét felbonthatott volna? Mikor e törvények a világ mindenségében minden időperczében, minden ponton ugyanazok maradnak és nem vész el az anyagból és nem vész el az erőtől soha semmi és csak átalakulásokról van szó: nem volt volna más hasonló, csak a mi Földünk a kiváltságos egymagában véve? Nem kell-e egyetemesnek tartanunk az életet is, mint erőt, mely bárhol, bármikor nyilvánul, ha a körülmények a megnyilvánulását lehetővé teszik? Ha megindulhat a szénsav bontása, redukálása és ezzel a szénnek megadódik a mód, hogy milliónyi vegyületeit alkossa, melyek folyton az oxigénium újból való hatását kívánják? És lehet-e helyesen képzelni a földi életnek kezdetét az ősnemzéssel, végét a testi halállal? Nem kell-e hinnünk, hogy ez is csak az egyetemességből való s ezért nem kezdődött a Földön és nem itt szakad vége — hanem elejétől és örökkévaló? Csak a földi megnyilvánulása véges!

És amint nem tagolódik a tér és az idő; amint nem fogy el az erő és nem kevesbedik, vagy gyarapodik az anyag, csak más állapotokba kerül és más alakokat ölt: úgy a mindenségben az élet se szűnik

meg, hanem eltűnik itt, hogy felébredjen másutt; meg nyilvánul ma és rejtetten lappang holnap.

Isten akaratának, megfejthetetlen erejének részeként érinti most a Földet. És mi látjuk ezt, mert benne vagyunk a sodrában. A mi testiünkön is áthalad egy része.

Kezdetét feltételezzük, hogy a végét is állíthassuk a tudományban — pedig végtelen, mint maga a világ! A Földön meg fog szűnni, ha megjő az ideje; de az ereje s lényege érvényesül majd máskor és másutt.

(Vége.)

Elmult időkről.

Irta: *Vatskits György dr.*

Az öreg halász Tombor Miska bácsit dehogyan felejtették volna ki valamilyen összejövételből. Kukoricza-, tollfosztás, küszvakarás hűséges mesemondója volt, mert a népség szívesebben dolgozik, munkás keze serényebben jár, ha valaki szóval tartja őket s erre Miska bácsi kiválóan alkalmas volt.

Fiatal korában matróz volt az Adrián; mikor besorozták, a vízre kéredzkedett, mert nem akart a balatoni halász baka, azaz pocsolyakerülő lenni.

A buvárságot is próbálta, szóval tanult, világlátott ember hírében állt.

Most is épen küszvakarásra gyűlnek Zábóékhoz. Az öreg is veszi a pipáját és ballag. Odabenn örömmel fogadják.

— Csakhogy eljött, Miska bácsi! — mondják neki: az meg leül az asztalfőre, akkurátusan megtömi kurta-szárú pipáját. — No, mondjon hát valamit — unszolják.

ezt végig, alig alkothat magának fogalmat ily éjjeli kirándulásról. Barátságosabb ketten végezni az ily kalandot, de akkor már sokat veszít izgalmas szépségéből, érdekességéből. Subjectív, alanyi lelki világot élő emberek szeretik a magányosságot s azért keresik is: más lelkületű ne menjen, ne vállalkozzék ilyesmire, mert több kint talál benne, mint gyönyörűséget.

Képzeldősem hirtelen más irányba terelődik. Furesa nesz ütötte meg fületem. Hisz e kimondhatatlan méla esendben, mikor az érzekeink is megerősödnek, minden parányi moszatolás érzékelhető.

A nál között bujkált valami. Talán valami álmodó barkós ezim-gét ébresztettem fel s most más helyet keres? Nem volt valószínű az okoskodás. Sokkal erősebb, határozottabb volt a neszelés. Hallgatóztam. A nesz egyre erősödött és közeledett.

Nem mertem megmozdulni helyemen, pedig nem volt a logkedvezőbb, csak fegyveremet vettem le vállamról lassan, nesztelenül.

Csend lett. Nem hallottam többé semmi zajt. Úgy tetszett, mintha havon jarna már nesztelenül a titkos haborgató, vagy pedig fülel, szimatol. Az első bizonyult valónak. Mert egy-két pillanat múlva sebesen iramlott tova a jégen egy lopakodó vidra, léket keresve, melybe beereszkedhessék.

Nem szalaszthattam el szerencsémét, mely ily hamar kiakkozott. Vallhoz kaptam fegyveremet s lötem, mielőtt

a nál eltakarta szemem előtt. Eltaláltam úgy, hogy el sem mozdult többé helyéről.

Olyan melegem lett egyszerre. Most már nem vaczogott a fogam, hanem az izgalom remegtette idegőimet. Nyugodtan megtöltöttem azért álló helyemen előbb fegyveremet s csak azután mentem megnézni zsákmányomat. Szép, nagy vidra volt.

Most már nem tudott semmi vonzani, visszatartani attól, hogy hátat ne fordítsak a lapvilágnak. Kezembe vettem zsákmányom egyik lábát s vidám lélekkel indultam hazafelé . .



— A búvárságról meséljen keed — kéri egy gyerek, ki már olvasott ilyesféléről.

Az öreg szeme felcsillant. Arról, arról.

— Nehéz sor az, fiam, olyan erős voltam, mint egy medve, még sem győztem. Hogy a csudába ne, mikor felöltöztetik az embert olyan maskarába, hogy egy porzikája az ember testének nem marad födetlen, még a levegőt is felülről egy esővön kapjuk.

Azután leeresztenek bennünket a sötét mélységbe kötélre, éles késsel a kézben, hogy levágjuk a sziklához ragadt kagylókat, szivacsokat.

Hanem egyszer mi történt? Lementünk hárman a víz alá, hát az egyik érzi, hogy valami hosszú mozog körülötte. Azt hitte, hogy valamilyen ronda, sokkarú polip, hát szépen elvágta a pajtásának a kezefejét; mire felhúzták, csaknem elvérzett, de azért mégis megmentették és mint rokkant került haza. Biz' a, nem szeretem a tengert, bolond nagy víz az, olyan hirtelen, mint az asszony: most még sima, mosolygós, a másik perczben már háborog; nem szivelhettem a piszkos, kódis taliánokat. Ha láttátok volna, hogy mikor apadt a tenger, jött az a sok ingyenélő, sorjában ültek a tengerparton, előkotorásztak egy görbe piszkáló vasat, bedugták a tengermosta lyukakba, oszt kihúztak egy oesmány férget, olyan kukaczfélét és azonmód földesen leeregették a torkukba. Kis hija, hogy tengeri betegséget nem kaptam szárazföldön jártamba, mikor láttam.

Hát a halpiacon, ott van ám mindenféle esoda, vannak ott is laezikonyhák. Sütik olajba a sok férget, puhatestű esigaforma dögöt, oszt eszik, hogy csakúgy esőppög az olajos leve a szájuk széléről. Nem magyar gyomornak való koszt, legalább ilyen magunkfajtáknak nem.

A magyar urak, de az is csak a grófja, hercegeje eszi meg a hűsfélét félig rothadtan. Egy grófnak vizét béreltem a Balatonon. Berendelt engem is a többi halászokkal. „Azt akarom nektek mondani, hogy hal kell a konyhára, értitek, hát csak hamar”. Tegezett minket, mert szeretett, a hitványokat mindig kelme-dezte.

Fogni nem lehetett, nem tudtunk, ha megfeszültünk volna is. Vagy négy nappal előbb meg annyi volt a nemes hal, hogy el sem tudtuk adni. Tanakodtunk, az egyik megszólal, vóni vóna egy fene nagy fogas, de hát állott, tán azért mutatóba elvinnénk. Szégyenkezve kullogtunk a gróf elé. Friss hal nincs, de volna egy nagy fogas király, de hát régi. Elneveti a gróf magát. Szamarak vagytok, fiaim. Ti azért tanultatok halászni, hogy fogjatok, a szakács meg azért, ha félig rothadt is, addig kotyvassza, míg jó lesz.

Ott hagytam el, hogy visszakiváncoztam erre a szép vizünkre, ezt jobban ki lehet tanulni, mint a határtalan tengert. Ambár a Balaton is megkutyálja magát.

Jól emlékszem, berendel az uraság bennünket. Estőre legyen hal. Uram, mondja a halászgazda, nem lehet, jön a vihar. Az uraság ráival: de mondom kell! Messze országból vendégeim jönnek, ha a pokol fenekéről kerítik is, előhozzanak, különben mind elesapom. Megpróbáljuk uram! Hanem mikor kijöttünk, elkerítettük az istentelen mibenlétjét az uraságnak, de azért indultunk. Paranes, paranes.

Beültünk a mi négyevezős bődönhajónkba az „Öreganyánkba”, aztán Jozus nevében neki! Együnk sem szőtt, csak olykor néztük az eget.

Sötétedett. A somogyi partok felől erős szél jött,

messziről már „keeskéztek” a hullámok, megkavarodott a víz piszkos szürkére. A kormányos a fejét esővalta. Kivágta a pipát a szájából — arra nincs idő! Hamar, hamar. Kivetettük a hálót, húztuk, kerítettük, ki is emeltük. Tele volt gyönyörű hallal. Hanem villámlott, dörgött akkorát, hogy azt hittük, közibünk esapott le a ménkü. A szél csak úgy sivitott, nőtt a hullám nagyra, iszonyatos nagyra, hajigálta a hajónkat, mint a falevelet. Belefogódzottunk a hajó oldalába, ami néha úgy föltre magasságra, azután le a mélybe. Egy ilyen erős hullám azután kikapta közülünk Balázs Laczit. Egy pillanat alatt megfogta egy forgó, elmerült, azután felbukott ép a hajónk mellett — holtan. Iszonyú erőlködéssel beemeltük esákánnyal a hajónkba. És mintha paransszóra történt volna, vagy mert az orkán megkapta a maga járandóságát — az ember életét — lecsillapult a szél, tisztulni kezdett az ég és mi kijutottunk nagy keservesen a partra.

Szegény Laczit rátették egy erős hálóra, felfogtuk négyen a sarkait, a kormányos vitte a zsákban a halat. Mentünk az urasághoz. Megláthatott, mert kijött elénk.

— Na, van-e hal?

— Van uram s levette a zsákot a hátáról. Ez az apraja. A nagygyát most hozzák, itt is van és leemelte Lacziról a vitorlavászon szemfedőt. Az uraság csak hátrált. Ezt nem akartam!

— Uram! ha mindjárt el is kerget, de megveri az Isten az olyat, ki őt ember életét annyira se böcsüli, mint a kutyájáét. Isten áldja! — és sarkon fordult, utána mi is. Vittük haza a halottat.

Miska bácsi elhallgat. Csendes szepegés támad a nyomán. A dolgos kezek tétlenül vesztegelnek, sajnálják, siratgatják az asszonynépek Balázs Laczit, akit pedig sohasem ismertek.

Észreveszi az öreg, Na-na, rég volt, elmúlt, kár is nektek ilyet mesélni. Inkább nevetnétek ugy-e? Hát olyat is mondok.

— Egyszer kimegyünk a vízre, hát látunk ám két strimflis svábot tanakodni. Kérdeztük, mit akarnak, hát az egyik nyakatekert szóval elmondta, hogy ők biz haresát ébreszgetnének, mert hogy az alszik, oszt ha felébred, meg is fognák.

Hát látjuk ám, hogy nagy fenékhorgokat eresztenek a vízbe, rajta lófereg (lötetű), azután esapkodták a vizet, ezzel ébreszgetgették a haresát. Mi csak neveltük, de biz a mi svábjaink egymásután fogdosták ki a szép nagy haresákat, hogy már szinte sokallottuk.

Egy napon vihar közeledett, mondtuk a sváboknak, hogy vigyázzanak. Azok csak nevettek, hogy biz ők nem ijednek meg a Balaton viharától — a Dunától sem félnek. Hanem bezzeg, mikor elérte őket a vihar, jajgattak, imádkoztak segítségért. Mint az öntött ürgét, úgy hoztuk ki őket a partra. Megelégtették a haresaébreszgetést és másnap el is tisztultak a tájról.

Miska bácsi egyik hallgatója nagy érdeklődve kérdi: Azután kaptak-e helyet, mikor ott hagyták azt a lelketlen uraságot?

Kaptunk, kaptunk jobbat, mint az előbbi Siófokon. Nagyobb volt a halrés, emberségesebb a bérlő. Szekérszámra fogtuk a halat. Gyönyörűség volt halászni, kivált a jégen. Kimentünk egyszerre százötvenen, ötven-ötven egy bokorba. Egyszer kijött megnézni egy herezeg is, csakúgy amúgy gyönyörködött,



mikor kihányták a jégre a sok vergődő halfélleket. Annyira tetszett neki, hogy csapraütetett egy hordó bort nekünk.

Mikor ilyen nagy jeges halászat volt, kitódult az egész falu nézésére és kértek, adjunk egy kis halat. Odahajítottunk nekik egy pár lapát halat a hitványabbjából. Lett marakodás, kapkodás. Volt hal bőviben.

De nem csak a halászatnak jártak a csudájára, hanem a szép Maresának is, ki Katymán halász felesége volt. Olyan gyönyörűséges egy asszonyt még a nagy urak sem láthattak, mert csak jöttek át Füredről, adtak neki pénzt meg virágot. Mikor a Maresa felöltözött feketebársony ruhájába, arannyal kivarrt piros papucsba, átkötötte ötven pengős, rojtos selyem nagykendővel a derekát, hátra kötötte a fejét, csakúgy bomlott utána mindenki. Vele főztek az urak a halászlét — jobb volt, ha az főzte. Le is festette nem egy piktör, esónakon állva, haltisztítás közben.

Hogy hitták. Mészöly Géza, az festett róla egy olyan képet, hogy csaknem megszólamlott.

— No, de most már elfáradt a szám! biz' úgy volt az régen, édes gyermekeim.

Visszaemlékezés Boér Miklósrá.

Vidéki városkában örökre lehunyta a szemét egy igazi poéta egy évvel ezelőtt.

Kevesen ismerték: nem a nagy sajtónak dolgozott. Vidéki újságok és vadászapoknak küldte nagy szerényen írásait. Szinte szokatlan is volt, mikor a sok száraz homokban meg-megesillant az igazi gyémánt, az alant járó füstből felesapott egy-egy tűzszlop.

Más sorsot érdemelt! Ez a nemzet még nem lát tisztán s így nem ítélhet tisztán. Az aprók közül nem tudja kiválasztani a nagyságot s mennyi aprót tisztel a nagyok között! Talán azért, mert a kialakulás éveit éljük, amikor mindenki törtet és a nagy kavarodásban nem jut idő a felismerésre.

Boér Miklós író volt és művészlélek. Nagybeesüt csak e kettő alkothat együtt. Az írásban elérte a művészt s a lelkéből adta hozzá a művészetet. És adott filozófiát is, de csak annyit, hogy általa a művészi ne károsodjék és olyant, amely még csak emelte művészetét: érezte, hogy a legszebb filozófia maga a művészet.

Forma és tartalom előkelő magas volta jellemezték. Ez adta elbeszéléseinek az igazi tehetség oly ritka vonását.

A szabad természet volt szerelmese, az ihlette meg, művészlélke azt tükrözte vissza. A puszták világát, a hegyvidék erdőit, a zizegő nádat vad szárnyaival és mindazt, ami ezekkel összefügg, főleg a vadászéletet. Mennyire is kellett szeretnie, hogy úgy irhasson róluk!

Am a nagy köznek ez ismeretlen tér. A falak között szorongó sokaságot hogy érdekelné az, amit talán sohsem látott, nemhogy megszerethetett volna. Ezért ismerték oly kevéssé Boért, akinek nem volt híre, meg a nagy szerénysége miatt. De művészetének ezzel nem ártott. Ha fülemüle verébfészkek közé az ereszre száll is és onnan dalol: mégis fülemüle dal az. Akik olvasták tárczáit, érezték az ő lelke melegét és azt a jóleső csodálatot, amit csak Isten kegyelméből való tehetség alkotásai tudnak felidézni: a művészi élvezetet.

Boér emlékének s a magyar kulturának tenne igaz szolgálatot, aki ezikeit összegyűjtené. Minden tekintetben értékes és kedves olvasmányai lennének főleg az ifjuságnak.

Hívjuk magunk elé Boér Miklóst még egyszer búcsúszóra.

A lelkét, szellemét, amelyet írásaiból úgy megszerettünk, úgy megcsodáltunk. És rójuk le előtte hálánkat, csodálatunkat. Igaz — későn, de hiszen ez már végzete a tehetségnek.

Bánfalu, 1906. febr. 1-én.

Dr. Szalay Elemér.

Vaddisznófusolás.

Irta: Firtás Nándor.

Kellemesen pattog a kemenczében a tűz: odakint meg sivit a szél, vadon kergetve a zimankós téli hidegben kavargó havat. Szörnyen jól esik a meleg szoba, szájalommal gondol a vadász a rettentő hidegben szenvedő erdei lakókra. Amennyire gyöngyélete van a vadnak nyáron, olyannyira kinos az élete télen, mert hiszen ilyenkor nem csupán a szörnyű hideggel és éhséggel kell küzdenie, de ellenségei is megsokasodnak a létért való nagy küzdelemben. Mennyi szomorú tragédia játszódik le nap-nap mellett az erdők vadon rengetegeiben! Nyilsebesen rohan tova a farkasoktól hajsolt őzike; már-már biztonságban képzelet magát, midőn oldalt, jól védett helyről ráveti magát az ordas! Hja, nemesak a vadász urak értenek a hajtóvadászathoz; az éhség rettentő kinjai kitanítják erre az ordasokat is.

A szegény tapsifülesek is szomorúan lógatják hosszú füleiket; nincs semmi rágni való. Nagy körökben futkároznak a havon és bemerészkednek a falu alá, sőt átésúznak a kerítésen a kertekbe, hátha ott találnak valami harapni valót. Reggelre ébredve, a gazda nagyot káromkodik, mert legszebb gyümölcsfái körül vannak rágva. Ez bosszút kíván. Másnap a körvadászaton piros vér festi a havat mindenfelé; szegény tapsifülesek, most már megrághatják a túlvilági paradicsom gyümölcsfáit!

Az itt elmondott gondolatok egymást kergetik agyamban, mialatt odakint a fürgeteg egyre növekedik. Félrelmetes sötétség borul az erdei tájra, a fürtelmes havas szél meg egyre jobban sivit végig a



völgyön, melynek mélyén van a mi pompás erdési lakunk. Nem hiányzik ott a kényelemből semmi: s ami a földolog. fa van quantum satis, ami ilyen

istentelen időben csaknem fontosabb a betevő falatnál.

Kitekintek a tornáczon s odaszólok a kocsisnak:

— János te, megjött-e már a Sztachó?

— Még nem, tekintetes ur.

Szent atyám, hol kódorog ez az ember ebben a borzasztó időben? Reggel küldtem ki azzal, hogy nézzen körül a Háromszékben, van-e disznónyom s lehetne-e valamelyes eredményes hajtásra számítani? Azóta távol van, szinte bánt a lelkiismeret, hogy ebben a vad téli hidegben útnak küldtem. No de nem maigyerek a Sztachó, majd csak előkerül.

Epen vaesoránál ültünk, midőn odakint megszólalt Sztachó ismert hangja. Kopogott és beállított.

— Szent Isten, hogy néz maga ki?!

— Hát instálom alássan, a nagy hófórgetegbe szinte esuda számba megyen, hogy elevenen megkerültem. Az volt a szerenese, hogy a veszettül fúvó szel a hátamat nógatta s így könnyebben ment a dolog.

Valójában hőembernek nézett ki a Sztachó, bajuszairól decziméteres jégesapok lógtak alá: szemöldökei tele jégdarával, bárányszerű sapkája merő zuzmara.

— No hát, hogy állunk odakint?

— Hát kérem szívesen, a Háromszék déli oldala, mely a vágás felé van, tele van vadnyommal s úgy vélem, hogy disznónyom az mind, mert a magas hóban valóságos esatornak vannak vajva. Tekintetes Uram, holnap ki kellene menni: s ha csak kimenetket vén asszonygyal nem találkozunk, bizonyosan lövünk.

Helyes, szedjen össze 10-15 hajtót, reggel 7 órakor indulunk.

Szolgálatjára kérem, jó éjszkat kívánok.

— Isten áldja. — S ezzel kivonult az ajtón a mi Sztachónk, akiről már esurgott az olvadozó jég-esapok vize.

No lesz holnap hadd el hadd, ha rábukkanunk a fekete frakkosokra: jaj a fejüknek és oldaluknak lesz az expressnek dolga!

Öreg este volt már, midőn lefeküdtünk, hogy reggelre ébredve, friss erővel nekivághassunk a havas erdőknek, a kies fekvésű Háromszéknek, melynek ölében már nem egy ozbakot küldtem a masvilagra.

Sötét volt még, midőn eleresztő óram fölzavart. A homéró 12^h R-t mutatott, ez bizony veszett hideg: de szerenese, hogy a sivitó szel előállt, de magas halina, pompás hősapkám, bárányszerű bélelt vastag lodenkabatom majd csak megvéd a metsző hideg ellen. Hamarosan bekaptam a forró teát s medve-egymedény falat jofele paprikás szaloncukorral szaporán a szalon tornácban, mire János megeresztette a gyepőket, föpültünk

mint a szél, a lovak szinte szilajul toporzékoltak a laza hóban, mely úgy kavardott a fejünk felett, akár csak forró nyáron az országút pora. Rövid egy órai út után a Hoórvölgy mélyén voltunk, a hajtókkal való találkozásunk helyén. Valóságos kánkánt jártak a frissen rakott tűz körül, mely a nagy hidegtől szinte megmerevedett tagjaikat valamelyest felmelegítette. Keresem Sztachót, nem látom sehohol, kérdésemre a hajtók azt

válaszolták, hogy ő már reggel 4 órakor elindult a meghajtandó Háromszékét körölesapázni. Ugy is volt, nem kellett soká várni, midőn a szemközti fekvő nyílt vágás gerinczén Sztachó előtűnt s szaporán lefelé sietve közeledett.

— Baj van, tekintetes uram — adja a jelentést.

— Hát mi Isten esudája baj van?

— Kérem, sötét volt még, amint odahazulról az erdőnek nekivágtam: nem találkoztam senkivel, szerencsésen kiértem a Háromszék túlsó oldalának aljára. De amint a rőzsék között igyekszem lefelé, még alig pitymallott valamelyest: egy sötét alakot vettem észre, amely hol hajlik, hol emelkedik. Azonnal tisztában voltam vele, hogy ember lehet az: de hát ki emberfia megy ki most az erdőbe ebben a nagy hidegben? Rákiáltok, hát uramtia boesásd meg, a szomszédék öreg Panna nénije rőzsét lopkod! Hogy a tilosban járt, az még a kisebb baj, de nagyobb baj az, hogy vadászat előtt ezzel a vén esoroszlyával találkozom; ne de rögvést megreperáltam a dolgot, azon módon kiebrudalván Panna nénit a vágásból. Hát bizony ezek után kétes a szőrönese, tekintetes uram; habár a disznók itt fekszenek, mert nyomuk nem vezet ki.

E nagy dűkező után nyomban elálltuk a Háromszék gerinczét s jó fél óra múlva megindult a hajtás. Elsőben is két darab disznó beváltott a hajtásba, mire csakhamar pokoli lármá keletkezett a hajtók vonalán. A két disznóhoz másik öt esatlakozott, mind-megannyi hatalmas szép példányok. A hajtók között ki akartak törni, de nem engedték s így lassan bár, szépen közeledtek a vadászvonala felé, mire alattam gyors duplázás süvített végig a völgyön s rövid varratva egy harmadik lövés. Szemben velem, egy keresztben fekvő fenyőszálfán keresztülveti magát egy disznó, melyet azonnal lövéssel üdvözöltem: sajnos azonban, elhibáztam, de amint egy pillanatra megállt, nyomban beléküldtem fegyverem balesővéből 9 darab futót, mire disznóm összerogyott. De a másik pillanatban es-ülőkre kapott s a magas havon szinte esuszkálva eltűnt szemem elöl. Ezalatt felettem s alattam valóságos esata fejlődött ki, összesen tizenegy lövést számláltam, ami a már elöbbitől öt lövéssel tizenhatra emelkedett. Amint a nagy esatarozás megszűnt, először is a magam disznója után mentem: a hóban három véres fekhelyet találtam, de a bestia elment. E mentem a völgybe, ahol nagy lármá közepette szidják egymást az erdőőrök: az eredmény ott is semmi. A hóban valóságos vértőcsák: disznó meg egy sem!... No, hogy az Isten nyila ússzon a Panna nénibe, ez a vén esoroszlya ugyan vesztünkbe jött ki az erdőbe, a szemem elé ne kerüljön, mert ütök!

Szó, ami szó, nem esudó, hogy oly rettenetes pech után a vadászember lesz a venaszszonyi babonában. Megdehe sem part az idő, már otthon voltunk s szidtuk a disznókat meg a Panna nénit, mint a zaporesot.

Erdőben — egyedül.

— Irta: *Sólyom.*

Nem egy szép verőfényes nyári s még szebb őszi vadászidényt töltöttem egykor a Mátrában; csak-hogy diákkoromban vadászat, erdészet, zoologia jórészt még alapfogalmak tekintetében is terra incognita dolgok voltak előttem, elannyira, hogy apám nagybátyámhoz parancsolt a vadászidénnyel egybeeső vakáció idejére. Elsőbben is őszi elején kerültem hozzájuk pár napra.

Az ősdi kuria a Mátra rengetegeibe ékelten, egészen új világokat tárt fel előttem; hát még a család két fia, kik immár maturára készültek s fegyverrel, vadászezzel csak úgy bántak mint a meglett szakember. Ebbeli ismereteik szakkifejezéseivel játszva dobálóztak s engem, süldő nimródjelöltet, úgyszólván neveltség tárgyává tettek; Pista bácsi volt még egyetlen jóakaróm. A fiúk, kikben akkor Heraklesekét láttam s kik én nálam izmosabbak is voltak, ma már meglett derék vadászezimborák.

Megjöttemkor a verandáról egész taeskoraj száguldott felém; valamennyije körülszaglászott s ismeretlen létem daczára kitörő örömnnyilvánításokkal üdvözölt. Akcziáim ezzel valamieskét emelkedhettek a fiúk szemében. Mindamellott legnagyobb bosszúságomra az egész kompánia, tekintettel az internátus egyenruházatára, következetesen „regrutának” csúfolt.

A fiúkkal laktam egy szobában. Az ablakok a parkot övező erdőség lombkoronáira s a kéklő hegyekre nyíltak. A fiúk vadásztrofeái a szoba féltett és irigyelt diszei voltak.

— Jó lövő vagy? Kérde tőlem az egyik. Talán inkább mindjárt megkérdezhetné volna, tudsz-e löni egyáltalában?

— Még revolver se volt kezemben — vallottam be röstelkedve.

Csakhamar elővették fegyvereiket s behatóan magyaráztatták azok esinyját-binyját. Azután meg kivíttek a czéltáblához s jó tanácsokkal két oldalról is elarasztottak, úgy hogy képtelen voltam a fegyvert még csak helyesen is kézbe venni. Kértem őket, álljanak hátrább; magamtól is lassankint rájöttem a fogásokra s több lövésem bevált. A fiúk azt inkább véletlennek minősítették s az egyik malicziózan meg is jegyezte:

— Lehet, hogy lóvá teszel minket!

A következő napon a bácsi a megye székhelyére utazott egy törvényszéki tárgyalásra. Midőn este haza került, fiait szakadatlan kérdésekkel ostromolgatták.

— Fölmentették-e Hanzit?

— Föltétlenül. Nem voltak bizonyítékok.

— Én még most is reá gyanakszom — szölt az egyik.

— Kiről van szó? — vágtam közbe.

Egy vadorzóról, akit nem lehet elesipni. Gyálatos egy gazember. Több uradalomban garazdálkodik s nem tudjuk ártalmatlanná tenni.

— Rablógylkos gazember — szölt az idősebbik.

A kincstári erdőgyakornokra is rálött s életveszélyesen megsebesítette, egyik szemét operálni kellett, talán még munkaképtelen is lesz. Kár érte: kitünő lövő volt.

— S ez a Hanzit tette volna ezt?

— Nem. Apa is azt hitte elsőbb, hogy Hanzit a

tettes. Igaz, Hanzit könnyelmű fráter, de nem rosszlelkű s mégis bajba került.

— Az a lövés bosszú műve volt talán?

— A gyakornok künn volt eserkészeten s lövést hallott. Mert épen kincstári területen járt, jól tudta, hogy emberei nem löhettek, sem pedig közülünk valaki, mert akkor Pesten időztünk. Gyorsan elszaladt a lövés irányába; ám alig tett 50 lépést, szemé közé kapta a szerencsétlen lövést.

— Azt hittem, hogy itt a Mátrában nincsenek vadorzók — szöltottam.

— Vadorzó mindenütt van, ahol vad akad, — magyaráztatta az egyik fiú.

— Ugy gondoltam, hogy legfeljebb a mármárosi vagy erdélyi havasokban, emberlakta vidékektől távol- eső rengetegekben akad ma vadorzó.

— No még talán azt is elhiszed, hogy a vadorzók a költők megénekelte regényes hajlamú betyárokhoz hasonló lovagias egyének. A mi vadorzóink közön- séges gonosztevők, zsványok, kiknek csak golyó és kötél kell.

— Hát ha Hanzit nem a tettes, kit vádolhatnak most már? — kérde tovább.

— Hiszen gondolhatjuk, hogy kit!

— Sejttem, — szölt Pista bácsi. Sajnos, a gyanujelek elégtelenek ahhoz, hogy a hatóság közbelépjen; pedig valószínű, hogy egyéb bűnök is terhelik a lelkét. Tanu- ként ő is be volt idézve s az egész erdőszemély- zetre hivatkozott az alibi szöbajöttekor. Nyíltan föl- lépni senki se mert, annál kevésbbé a félénk falu- beliek, mert tartani lehet a garázdá fráter bosszújá- tól és nem alaptalanul. Most nemrégiben is egy gazda csürje leégett; a gyujtogatás gyanuja ő reá irányult, de rábizonyítani nem lehetett.

— Milyenformájú ember is ez? — kérde a fiatalabbik.

Kormos Márton? Nevét is megmondhatom, — szölt Pista bácsi. Erős, izmos alak; torzonborz röt- szakállal, kampós, borvirágos orral. Az aljasság, a gonoszság szintűgy kiri a nézéséből. Alig pár éve került vidékünkre. Van egy kis házikója, pár lincz földje; azzal ugyan nem sokat törődik, krumpliföldjét is a szomszéd disznók turkálgtatják. Hanem az már bizonyos, hogy a vadállomány, mióta idekerült, min- denképen pusztul.

A fiúk aznap este lefekvéskor valóságos rém- meséket tálltak elem Kormos felől. Rinaldó, Bogár Imre, Rózsa Sándor, Farkas Béni és a többi, vala- mennyien hótiszta szeráfok voltak hozzá képest. Egy- szóval mindent elkövettek, hogy érdeklődésemet fel- keltsék. A rémitgetés lólábait naivságomban alig akart- am észrevenni.

Hány vadorzót gyürtél le az éjjel? — kérde- gették tőlem reggel . . .

A czéllövésben pár napon át szorgalmasan gya- korolgattam magam. Pista bácsi is érdeklődött elő- menetelem iránt s egy-két elismerő szavának jobban örvendtem, mint a „sub auspiciis regis”-ek a kitün- tetésnek. Egyebekben is pompásan éreztem magam az őserdők közé ékelt vendéglátó ház körében; csupán a két fiú vadorzós élcelődései bántottak valamieskét.

Valamelyik napon a bácsi azzal lepott meg, hogy egy könnyű fegyvert nyomott kezembe.

Használd, a mig nálunk vagy; ha vadat lösz vele, neked adom a fegyvert. Épen itt jön az erdész koesija, menj vele a pagonyba; szívesen elvisz.

Az uradalmi erdész művelt úri ember volt, kinek

az erdészet, vadászat és állatvédelem körébe vágó szakszerű fejtegetéseit valóságos élvezettel hallgattam. Mint mondá, özre megy; vendégeket vár, kik az özsültnek nagy barátjai. Engedélyt kaptam én is, bár azzal a jóakaró figyelmeztetéssel megtoldva, hogy özgidára ne löjjenek. Helyet is jelölt számomra, egy emelkedettebb ponton álló vadkörtefa aljában.

Fegyveremet rendbe hoztam.

Az őszi nap játszi sugarai, az erdő sajátságos susogása, egy-egy madárfüttty a sűrűség közepette, kergetőző erdei lepkék egyaránt lebilineseltek eleinte figyelmemet. Am multak az órák, lövést nem hallottam. Társam holléte felől sejtelmem se volt. Kezdtém kissé unatkozni; zsebemből valami útleírásfélét előkotorászva, belemerültem holmi sarkvidéki utazás naplótöredékeibe. Egy „Küzdelem jegesmedvékkel“ című fejezet figyelmemet megint visszaterelte a vadászatra: fegyveremre tekintettem, de ugyane pillanatban lövés dördült el az erdő esőndjében...

Tüstént puskámhoz kaptam magam is...

— Erre menekült a másik! — hallom az erdész hangját s a bozót közt meg is pillantottam alakját, amint egy őzbakot vonszolgotott maga után.

— Miért nem lött? — kérdi tőlem.

— Mire? — Szóltam félénken s iparkodtam a könyvet zavart sietséggel zsebembe gyömöszölgetni. Meglátta. Rösteltem a dolgot. Bizonyára el fogja mesélni, hogy én a vadászaton regényeket olvasgatok. Tényleg különösnek találhatta a dolgot, mert hazatértünkkor szóba hozta a „regényolvasást.“ A fiúk kapva-kaptak az alkalmon. Bosszúságomat alig voltam képes palástolgatni.

A csorbát ki kellett köszörülni s harmadnapra magam kértem az erdészt, hogy vigyen magával. A könyv csak véletlenül maradt zsebemben, szándékomban sem volt kizipelni, mentegőtöztem.

Derült tiszta, kora őszi reggel volt. Most már némi lokális tájékozottságom is lévén, kértem az erdészt, hogy hagyjon szabadjára, hátha lövök ma valamit. Készséggel beleegyezett s találkat adtunk későbbre.

Jó órácskát haladhattam páfrányok szegélyezte erdei ösvényeken, midőn hirtelen fölbukkan előttem az első nyúl! Fegyveremhez kaptam, célba veszem...

— Mi ez? ... A fegyver nem süll el, de a nyúl elinal! ... Se a fegyverben, se a táskában egyetlen töltés! Ez képtelenség! ... Hopp, megvan! Induláskor a kocsira ráraaktam fegyvert, táskát s felszaladtam a nénihez elbúcsuzni. Addig azok a förtelmes fiúk elszedhették töltényeimet, miket oly gondosan készítettem elő.

Valósággal bambán bámultam az üresen tátongó esőre s a kifosztott tölténytáskára.

A megtörtént baleseten immár nem segíthettem, így tehát beletörődtem sorsomba; a megmenekült tapsi sorsa még talán lelki megnyugvásomra is szolgált, úgy hogy belenyugodtam a dologba s tovább bandukoltam... Közben elővettem órámat is, hogy a találka idejét el ne mulasztsszam.

— Ejnye, 11 óra! Már ott kellene lennem! Honnan is jöttem? Úgy látszik, eltévedtem. Itt még nem is jártam... Nehány ösvény keresztül kasul szelte az erdőt. A patak mormolását sem hallom többé.

Egy ideig hallgatóztam jobbra-balra. Sehol semmi

nesz. Egy szarka esörgött csak, körülöttem musliczák zümmögtek. Más élőlény jelenlétének legkisebb nyoma sincs.

— Báresak valamelyik kerülővel összeakadnék...

Ebben a pillanatban rekedtes emberi hang s káromkodás üti meg fülemet. Gyorsan követtem a hang irányát. Alig 40—50 lépésnyire, egy fordulónál tisztás elé érek; a földön, háttal felém, féltérdre ereszkedve motoszkál valami szurtosképű, kopott ruházatú torzonborz alak.

— Szent Isten! Ez a szakál! Ez Kormos, a vadorzó!...

Csakugyan, a vadorzó volt; épen egy őzbakot zsigerelt.

Vissza már nem térhettem. Dobogó szívvel bár, de bátran hozzáléptem s rárivaltam.

— Mit esinál itt?

Villámgyorsan felugrott s a szomszéd fa törzséhez támasztott fegyveréhez kapott. Ám, ezer szerencsémre, alighogy megragadja a fegyvert, egy kiálló gyökérben megbotlik, a fegyvert elejti s az estében tompa dörrenéssel elsül.

Ma is megmagyarázhatlan lélekjelenléttel, fegyverét villámgyorsan elkaptam s mig a földről feltápászkodni igyekvő ember vérző arezát törülgette, azt a sűrű bozótba hajítottam. Azután hirtelen célba vettem az emelkedő alakot s újból rárivaltam:

— Meg ne mocezanjon, mert tüstént lövök!

— Csak esőndesebben, úrfi... nem vagyok én őzbak, hogy rám löjjön!

— Ki engedte meg, hogy itt őzeket lövöldözzön? Maga... maga vadorzó?

— Mi köze hozzá, talán bizony fiaesendőr az úr?

Zúzódsai jelentékenyebbek lehettek, mert a vér már homlokából is vastag esőppekben ömlött szempilláira, úgy hogy folyton törülközött kezeivel s kutatta zsebeit: hihetőleg kendőt keresett, de nem talált, mignem szurtos kabátujjával végig törülte az arezát, amitől az csak piszkosabb s visszataszítóbb lett. Azután föltápászkodott s most már elémbe állott. Ökleit fenyegetőleg rám emelte. Én félreugrottam, de a vérző Góliáttal szemben aligha sokat segíthettem volna helyzetemen, ha fegyveremmel többé nem tudom sakkban tartani.

A fegyvert minden pillanatban kiesvarthatja kezemből s agyonüthet vele... Lőni nem lehet! Hiszen bár egy árva töltény volna benne!

No most!... Dühében mindjárt agyba-főbe üt... hozzá meg épen saját puskatusommal!... Két kezével is megfojthat!...

Ilyen rémképek ezikáztak át agyamon. Ám emberem mást gondolhatott. Előkotort valami moeskos kék zsebkendőt s egy törött tüköreserepet s elkezdte arezát vizsgálgatni. Majd foghegyről így szólt hozzám:

Jó lesz, ha azzal a rongy puskával szaporán odább áll. Ha nem nézném, hogy gyerekeember, más hangon beszélnek! Tüstént vigye az irháját, engem meg hagyjon békében, a mig jó dolga van!...

Azzal egy szó beszéd... se több... s a bozótba tűnt. Előkereste onnan fegyverét, vállára kapta s a kizsigerelt állatot vonszolni kezdte. Indulófélben esupán annyit szólt hozzám gyorsan:

Egy-kettő, fel is üt, le is üt! Jól imádkozott ma; épen egyetlen töltésem volt, az addojt is; az, amelyik az imént elsült!... Szegény ember

vagyok ... Van az uradalomnak bőven öze, hadd jusson abból a szegénynek is!...

— Tehát te vagy az a Kormos Márton! Most már tudom! Innen el nem viszel ugyan semmit, tört ki belőlem. Nem voltam valami oroszlánszívű gyerek, ám azért csöppet se félttem többé.

Talán mégis megengednéd, hogy puskámat magammal vigyem ... Közben figyelmesen kezdett hallgatózni. Éles hallású füle hamarabb észrevett valamit, mint az erdő részeit akkortáiban alig ismerő laikus fülem.

— Hallatlanul merész kölyök vagy. Jó szerencséd, hogy jön valaki. Ellátnám én a dolgotat úgy tanuk nélkül, alaposan!

Ujjával most egy mogyoróbokor felé bökött, amely mögül hirtelen elétoppant az erdész egyenruhás alakja.

Kormos belátta, hogy elvesztette játszmáját. Ám amely pillanatban a körülbelül negyven lépésre álló erdész fegyvert emelt, hirtelen esizmaszárába nyúlt, onnan kést rántott elő s azzal felém sújtott. Félre ugrottam, úgy hogy a kés csak kabátomat hasította végig. Ugyane pillanatban az erdész golyója is megtette kötelességét ...

— Miért nem lőtt már ön is?

Mert a fiúk elszedték otthon a töltényeket.

Gyalázatos fiézkók!

* * *

— Meghalt? ...

— Nem ... Úgy látom, csak eszméletét vesztette. A golyó homlokát horzsolta. Jobb is szeretem így. Segítsen izibe, kötözzük meg, mielőtt magához tér. A veszedelmes fajtatban nem bizom.

Lábát, kezét hamarosan összekötöttük táskaszijakkal.

— Most pedig tüstént rohanjon Pista bácsiékhoz s értesitse a történetéről. Fogassanak be s hozzanak ki legalább két embert, hogy beszállithassuk a csendőrlaktanyára. Tüstént tudtam, hogy baj van, mikor a lövést hallottam. Az ön fegyverét jól ismerem; egészen másképen szól az. Én addig őrt állok, amíg megjön.

No Kormos Márton, most már visszaadod a Hanzi becsületét!?

A vadászó ekközben magához tért s kért, hogy a patakból borogatást s egy korty vizet hozzak, mert szomjas. Mire a vizet elhoztam, akasztófa-humora is felülkerekedett s pipára akart gyujtani.

A golyó tényleg a koponyaesontot horzsolta; a nagy nyomás csupán eszméletét vette egyidőre.

Futva távoztam most már a kijelölt irányban.

A két kaján pajtást senkise tarthatta volna vissza. Kijöttek ők is az erdőbe, hogy Kormos némi szkepsissel fogadott elfogásának s elszállításának tanui lehessenek.

Nagyobb elégtétel alig érhetett, mint épen Kormos részéről, ki azzal fordult a fiúk felé:

— Az urfiak ugyan el nem esiptek volna. Ez a vékonypéznű urfi külömb vadászlegény valamennyijüknél.

Az elismerést erről a helyről restelkedve fogadtam. Ha csakugyan töltött fegyver lett volna kezemben, vajjon hasonló bátorsággal merem-e ráemelni? ...

A végtárgyaláson kénytelen voltam magam is megjelenni. Kormos vadászok és egyéb minősített bűnökért több évi fegyházat kapott.

Két kutya meg egy bárány.

A határ vadászati jogát a mi kis társaságunk bérlé. Mikor hébe-hóba kirándultunk a területre, a tanító nem egy ízben említette, hogy az egyik birtokos két kuvasz kutya a csaknem napról-napra a határban esatangol, hajtják a nyulat s olykor le is fűtelnek egy-egy gyengébb süldőt. Már egészen begyakorolták magukat a hajtásban, mert odahaza kosztjukról nem gondoskodik senki, tehát maguk iparkodnak megszerezni az élelmüket kint a mezőn. Sajnos, faluhelyen ez nem ritkaság, mert ninesen, aki a törvényt végrehajtsa.

Azután elmondta a dolog különösebb részét. Hogy egy bárány is állandóan a kuvaszokkal jár s ha ezek nyulat hajtának, vágat ő is velök együtt. Olykor kint is hál a társaság a mezőn, kazlak tövében húzva ki az éjszakát.

Mi nem találkoztunk velük egészen december elejéig. Ekkor az egyik állásunkon kutyaesaholást halunk. Nyilvánvaló volt, hogy nyúl után szól a nótájuk. Nemsokára a hullámos terület egyik lejtőjén előbukkan Bencez koma erős iramlásban, nyomán jókora távolban a két kuvasz, hű czimborájukkal, a fekete báránynyal együtt. Nyargalt ő is inaszakadtából.

Az érdekes vadászkompania leért a rétre, itt elvesztették a nyomot. A két kuvasz szöszmötölvé szaglászott, szaladgált össze-vissza a kopasz réten, de sikertelenül. Derék Bencez kománk már a távoleső folyó fűzeseiben pihenhetett babérain. A bárány két társának minden mozdulatát híven követte. Ha azok megcsendesedtek, ugyanilyen tempóban mozgott közöttük ő is, ha neki-iramosodtak a mezőnek, szaladt velük ő is. Szóval majmolta őket mindenben.

Persze, nagyon szerettük volna a két bundást eső elé kapni. Sikerült is, de csak féligmeddig. Mikor visszatérték a lejtőnek, a völgyből egy-egy adag hatos számú sörét üdvözölte őket, sajnos, kissé távolról. De azért sivalkodva hagyták el a esatátért.

Szerettem volna megtudni, hogyan alakult meg ez a társas czég: a két kutya meg a bárány. De erre nézve nem nyerhettem felvilágosítást. Egy napon csak így látták őket a mezőn társaságban. A két kutya esaholva hajtotta a nyulat, a bárány nyargalt velük. Azután találkoztak a kompaniával gyakran.

Nem volna érdektelen látvány az sem, mikor a czég két tagjának sikerül megnyomorítani egy süldőcskét. Mit csinál, hogyan viselkedik a lakománál a „csendes társ”? Az ő birkaszelid természete mit érez a szegény tapsi halálán?

Bodon József.

Kitömött nagy sasok, szép példányok, nyitott szárnyakkal, jutányos áron kaphatók intézetünkben.

Dr. Lendl Adolf preparatóriuma

Telefon 194.

Budapest, II., Donati-u. 7.

Telefon 194.

A tisztelt vadászközönség szíves figyelmébe ajánljuk

PREPARÁLÓ INTÉZETÜNKET.

Gondos, művészi preparáció, tartos munka, jutányos árak. ~ ~ ~

Az állatok lehetőleg friss állapotban és nyüzatlanul küldendők be, annak megjelölésével, hogy miképen kívánják azok preparálását (állványra, falra, szonyeg, fali dekoráció, tablétára, nyitott vagy csukott szárnyal, stb.)

Nagyobb emlősök (például medve, zorse, farkas, stb.) kizsigerelendők: csak 10 kilónál nehezebb csomagok küldendők vasúton (gyorsárúként).

Pontos címet és esetleg a vasúti állomás megjelölését kérjük.

Hogy miért

gyarapodnak a kutyák jobban, ha a **FATTINGER-FÉLE** szabadalmazott húsrostos kutyalepénnyel



etetik, mint más fajszert használatára. Kutyáknak érthető, ha tekintettel vesszük, hogy Fattinger húsrostos kutyalepénnyel kevesebb mindazon tapanyagokat tartalmazza, melyek a kutya szervezetét megterhelik, megrögzítik.

A pesti, budapesti, prágai és a fővárosi állatorvosok és a szabványos tenyésztők a kutyákat legszívesebben a Fattinger-féle kutyalepénnyel etetik, mely tápszer az állatorvosok és a tenyésztők ajánlása.

50 kg - 22 korona, 5 kilos csomag 8 korona, 100 g-os csomagok 1 korona. Fattinger-féle kutyalepénnyel tartott kutyák nem engedélyezett szert, engedélyezett állatok. Fattinger kutyák, gyengeségre a kutyák stb. részére engedélyezett szert tápszerrel. Szívesen ajánljuk ingyen és bérmentve a kutyáknak.

FATTINGER ÉS TÁRSA

állattelepeltetői

Wien (Bécs), Wieden.

200 első díj!

Tázasok értékelések

MAGYAR TANSZERKÉSZÍTŐ-INTÉZET**FELDMANN GYULA**

BUDAPEST, VI., FELSŐ-ERDŐSOR 5.

(TELEFON 17-23.)

Minden irányú iskola t. vezetőinek, tanárainak és tanítóinak szíves figyelmébe ajánlja

hazai saját gyártású

fizikai, kémiai, természetrajzi és geometriai tanszereit.

Üvegtechnikai intézet.

Szakosított tanácsos és tájékoztató költségvetéssel szívesen szolgálunk iskolák felszerelése alkalmával. Újabb szerkezetű tanszerek elkészítését és tanszerek javítását elvállaljuk; mechanikai és üvegtechnikai precíziós munkákat elfogadunk.

Arjegyzekek ingyen és bérmentve.

„A m. kir. Vallás- és Közoktatási Miniszter a Feldmann Gyula fene fizikai és kémiai tanszergyártó és üvegtechnikai intézete az eném beszerzési forrásokul ajánlott hazai czegek köze utolagosan felvette.” (Hivatalos Közlöny X. H. 229.)

„A m. k. Vallás- és Közoktatási Miniszter Feldmann Gyula budapesti tanszergyártó által készített természetrajzi eszközökből a részletes jegyzékben felsorolt fizikai alap- és kibővített felszerelési jegyzéket a népiskolák számára tanszerül engedélyezte és az engedélyezett tanszerek jegyzékébe felvette.” (Hivatalos Közlöny. X. 17. 360.) (40782 1902.)

Mint szőlőnagybirtokosok

ajánljuk kiváló minőségű hordó- és palaezkboraikat, melyek mint a ménes-magyarádi borvidék **gyoroki**, valamint a család **vadkerti és vámospércsi** nagy kiterjedésű szőlőbirtokainak kifogástalanul tisztán kezelt saját terméke kerülnek forgalomba.

Ezen borok kitünő voltáról számos elismerő levél tesz tanúságot, egyebek között a következő: „A nekem küldött jó borokkal minden tekintetben igen meg vagyok elégedve s így azokat minden vadászembernek szívesen ajánlom”. Novotny J., es. és kir. szab. fegyvergyár, Prága.

Kívánatra borminták küldetnek. Arjegyzekek ingyen és bérmentve allnak rendelkezésre.

Andrényi Kálmán utódai**Aradon.**

Kitömésre alkalmas 2 drb teljesen kifejtett, szép, nagy, **lehetőleg hím farkast** vesz intézetünk. Zsákba kötve, nyüzatlanul, csak kizsigerelve, friss állapotban kérjük vasúti gyorsárúként küldeni.



Hajós-u. 32.

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰVÉSZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

Clichek folyóiratok, könyvek, arjegyzekek és tudományos művek számára,

kitünő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

Czám csakis: BUDAPEST, VI. ker., Hajós-utca 32. szám.

Jutányos árak.

TELEFON. 18-99

Jutányos árak.

A TERMÉSZET- és Földrajz-tanszerek és kiadóhivatala Budapest, II., Donati-u. 7. dr. Lendl Adolf intézete

Nyomatott és másolmányok kizsigerelve, csak kizsigerelve, Aradon, Hajós-utca 32.

